

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 22 december 2015

Mål nr

Ö 2708-15

PARTER

Kärande vid tingsrätten

Norstedts Förlagsgrupp AB, 556045-7748

Box 2052

103 12 Stockholm

Ombud: Advokaterna JG och CP

Svarande vid tingsrätten

Mediarummet F & H AB, 556305-4153

Sankt Lars väg 14

222 70 Lund

Ombud: Advokat HS

SAKEN

Fordran

**BESLUT OM HÄNSKJUTANDE ENLIGT 56 KAP. 13 §
RÄTTEGÅNGSBALKEN**

Jönköpings tingsrätts beslut 2015-05-25 i mål T 2930-14

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med utgångspunkt i de förutsättningar som anges i tingsrättens protokoll förklarar Högsta domstolen att Mediarummet F & H AB enligt läran om *condictio indebiti* är skyldigt att till Norstedts Förlagsgrupp AB återbetala den mervärdesskatt som har debiterats utan rättslig grund, och som sedermera av Skatteverket har återbetalats till Mediarummet.

SKÄL

Bakgrund

1. Norstedts Förlagsgrupp AB och Vinne 2 AB (i fortsättningen Förlagen) köpte under åren 2005–2007 tjänster av Mediarummet avseende tryckning av böcker. Parterna avtalade ett visst pris för tryckeritjänsterna. Priset var exklusive gällande skatter. Avtalet innebar vidare att Allmänna Leveransvillkor för Grafiska Prestationer 2002 (ALG 02) skulle användas mellan parterna.
2. Mediarummet hade enligt avtalen rätt att fakturera Förlagen för den mervärdesskatt som de av Mediarummet levererade tjänsterna var förknippade med. Mediarummet fakturerade mervärdesskatt med ett belopp motsvarande 25 procent av priset. Detta belopp betalades sedan in till Skatteverket.

3. Den 11 februari 2010 meddelade EU-domstolen dom i målet *Graphic Procédé*, C-88/09, EU:C:2010:76. Skatteverket reviderade på grund av domen verkets tidigare uppfattning, att mervärdesskatt skulle tas ut med en skattesats om 25 procent. Tryckeritjänster skulle i stället beskattas med en skattesats om 6 procent (Skatteverkets ställningstagande den 9 juli 2010, nr 131 355983-10/111).
4. Mediarummet begärde återbetalning från Skatteverket med ett belopp motsvarande mellanskillnaden mellan de båda skattesatserna. Skatteverket betalade också ut beloppet.
5. Senare beslutade Skatteverket om efterbeskattning av Förlagen. Besluten innebär att Förlagen ska betala ett belopp motsvarande det belopp som Skatteverket återbetalade till Mediarummet, alltså skillnaden mellan de båda skattesatserna. Besluten om efterbeskattning har vunnit laga kraft.
6. Sedan Vinne 2 AB överlätit sin eventuella fordran mot Mediarummet till Norstedts, yrkade Norstedts vid tingsrätten att Mediarummet till Norstedts skulle betala så mycket som Förlagen hade blivit efterbeskattade med.
7. Norstedts anförde *att* Mediarummet har en avtalad skyldighet att till förlagen återbetala det som Förlagen felaktigt betalade till Mediarummet, *att* Mediarummet är återbetalningsskyldigt enligt läran om *condictio indebiti*, *att* Mediarummet är återbetalningsskyldigt enligt läran om obehörig vinst, *att* de mellan parterna träffade avtalen ska jämkas med stöd av 36 § avtalslagen på så sätt att Mediarummet blir återbetalningsskyldigt gentemot Förlagen *samt att* överbetalningarna är ogiltiga enligt förutsättningsläran och därför ska återbäras till Förlagen.

Tingsrättens fråga till Högsta domstolen

8. Tingsrätten har hänskjutit följande fråga till Högsta domstolen.

Har Mediarummet på någon av de i målet åberopade grunderna en skyldighet att till Norstedts betala ett belopp som motsvarar Skatteverkets beräkning av skillnaden mellan det som Förlagen har betalat till Mediarummet i mervärdesskatt och den mervärdesskatt som Förlagen hade en skyldighet att betala till Mediarummet enligt den tolkning av mervärdesskattelagstiftningen som är en följd av EU-domstolens dom i det s.k. Graphic Procédé målet (mål C-88/09)?

9. Högsta domstolen prövar först huruvida återbetalningsskyldighet föreligger enligt läran om *condictio indebiti*.

Allmänt om condictio indebiti

10. De principer som har utbildats om *condictio indebiti* avser återkrav när någon har betalat en skuld som inte fanns eller har betalat ett för stort belopp i den felaktiga tron att det fanns en betalningsskyldighet. Huruvida en felaktig betalning har skett på grund av villfarelse eller ren felskrivning eller om en felaktig betalning har gjorts i samband med ett betalningsuppdrag eller en betalningsförmedling är av underordnad betydelse. Det avgörande är i stället om betalningen har skett utan rättsgrund och alltså inte utgör en disposition på så sätt att betalaren frivilligt har valt att betala oavsett om betalningsskyldighet faktiskt föreligger eller inte (se NJA 2011 s. 739 p. 8).

11. Huvudregeln vid betalning utan rättsgrund är att återbetalning ska ske (jfr t.ex. NJA 1933 s. 25, NJA 1944 s. 653, NJA 1951 s. 187, NJA 1961 s. 18, NJA 1970 s. 539, NJA 1989 s. 224, NJA 2001 s. 353, NJA 2005 s. 142 och NJA 2011 s. 739; jfr härtill bl.a. Phillips Hult, *Condictio indebiti* i Juridisk debatt, 1952, s. 42–89, Christer Danielsson, *Condictio indebiti: Vad krävs för att en misstagsbetalning ska bli bestående?* i JT 2008–09 s. 434–439, Gertrud

Lennander, Misstagsbetalning och kvittning i konkurs i Festskrift till Torgny Håstad, 2010, s. 427–446, Axel Adlercreutz och Lars Gorton, Avtalsrätt I, 13 uppl. 2011, s. 295–297, Christer Danielsson, *Condictio indebiti* igen i JT 2011-12 s. 878–891, Stefan Lindskog, Betalning, 2014, avsnitt 16 samt Mikael Mellqvist och Ingemar Persson, Fordran & Skuld, 10 uppl. 2015, s. 37–41).

12. Under vissa förutsättningar får dock betalningsmottagaren behålla betalningsmedlen. Så är fallet om betalningsmottagaren *dels* har haft befogad anledning att tro att han eller hon hade rätt till de mottagna medlen (godtroskravet), *dels* i fortsatt befogad god tro har inrättat sig efter detta (inrättandekravet). Av vikt vid bedömningen om godtroskravet är uppfyllt kan t.ex. vara huruvida ursäktlig villfarelse eller ren felskrivning föreligger. När det gäller inrättandekravet är ofta den tid som har förflutit sedan betalningen gjordes av stor betydelse.

13. Utöver de båda nämnda kraven gäller som förutsättning att det vid en övergripande intresseavvägning ska framstå som motiverat att betalaren ska förlora sin återkravs rätt. Vilket av de motstående intressena som förtjänar företräde beror på många faktorer som kan skifta från fall till fall. De förhållanden som ska beaktas vid avvägningen kan också vara andra än de som hänför sig till godtroskravet respektive inrättandekravet.

14. Som utgångspunkt har betalningsmottagaren bevisbördan för att omständigheterna är sådana att betalarens återkravs rätt ska falla.

Inrättandekravet vid betalning av mervärdesskatt

15. Mervärdesskatt är en flerledsskatt som bygger på principen att skattskyldiga producenter och återförsäljare fungerar som uppbörds män åt staten. Skatten övervältras i varje omsättningsled framåt, och stannar slutligen på den

förvärvare som inte har avdragsrätt för ingående skatt. Även vid transaktioner mellan skattskyldiga ska leverantören alltså lägga på mervärdesskatt på priset. Skatten ska betalas in till staten, men leverantören förutsätts erhålla samma skattebelopp från kunden, som i sin tur drar av beloppet i sin egen mervärdesskatteredovisning. Sammantaget ska dessa åtgärder garantera en fullständig neutralitet i fråga om skattebördan för all ekonomisk verksamhet, under förutsättning att verksamheten i sig är underkastad mervärdesskatt. (Jfr HFD 2014 ref. 14.)

16. Leverantören kan vid en överbetalning av mervärdesskatt varken vid betalningsmottagandet eller senare med fog räkna med att kunna behålla betalningen själv. Syftet med det mottagna beloppet för mervärdesskatt är att detta ska kompensera leverantören för en motsvarande utgift. Ett befogat inrättande kan inte avse något annat eller mer än att betalningsmottagaren inte själv ska behöva stå för den utgiften.

17. Det anförda får till en början betydelse i de fall leverantören från staten har återfått ett belopp svarande mot den för högt fakturerade och till Skatteverket redovisade mervärdesskatten. Att återkravsrätten består för kunden kan i det läget inte leda till att leverantören kommer i ett sämre förmögenhetsläge än vad denne har haft anledning att inrätta sig efter. Till skillnad från vad som normalt är fallet saknar det betydelse att lång tid kan ha gått, eftersom tiden i sig inte med fog kan ha skapat eller förstärkt en förväntning hos leverantören om en förbättrad förmögenhetsställning genom att den utgående mervärdesskatten skulle kunna bli lägre än vad han eller hon har uppburit från kunden och har rätt att behålla. Leverantören är därför i enlighet med huvudregeln om *condictio indebiti* återbetalningsskyldig, förutsatt att inte andra förhållanden släcker ut den skyldigheten.

18. Det fallet att leverantörens mervärdesskatteskyldighet avseende den ifrågavarande leveransen inte har avgjorts slutligt är inte lika lättbedömt. I princip bör man emellertid uppfatta saken som en bevisfråga. Det innebär att leverantören för att få behålla det belopp, som han eller hon utan rättsgrund har mottagit, ska visa att det inte finns någon rätt att återfå motsvarande belopp från Skatteverket (se p. 14). Förmår han eller hon inte att visa detta, och föranleder inte omständigheterna i övrigt till någon annan bedömning, fortlever kundens återkravs rätt.

19. Annorlunda förhåller det sig om en leverantör i befogad god tro har fakturerat en kund med för hög mervärdesskatt och betalat in motsvarande belopp som utgående mervärdesskatt enligt ett för leverantören lagakraftvunnet beskattningsbeslut. Kunden kan visserligen inte genom att infria fakturan anses ha godtagit att betala högre mervärdesskatt än vad som följer av lag, varför han eller hon i princip har en återkravs rätt. Men de för institutet *condictio indebiti* gällande godtros- och inrättandekraven är här uppfyllda. Typiskt sett talar omständigheterna i övrigt inte med sådan styrka mot att betalningsmottagaren får behålla vad han eller hon har mottagit, att det vid en övergripande intresseavvägning motiverar att kundens återkravs rätt likväl ska bestå.

20. Det sagda gäller oavsett hur kundens mervärdesskattesituation utvecklar sig. Skulle han eller hon inte efterbeskattas innebär det visserligen fördelen av en beskattning baserad på en högre ingående mervärdesskatt än vad som efter återkravets infriande verkligen har betalats. Men att kunden vid en återbetalning gör en däremot svarande vinst på det allmännas bekostnad kan inte föranleda att hans återkravs rätt mot leverantören faller.

Bedömningen i detta fall

21. Förlagen har till Mediarummet betalat mervärdesskatt efter en för hög fakturerad skattesats. Betalningen har skett utan rättsgrund och ska därför gå åter, ifall inte läran om *condictio indebiti* föranleder annat.

22. Den tillämpade skattesatsen var vid tiden allmänt godtagen. Det är inte fråga om en sådan rättsvillfarelse som Mediarummet har att själv bära risken för. Det för *condictio indebiti* gällande godtroskravet är därmed uppfyllt.

23. Mediarummet har redovisat och betalat hela de från Förlagen mottagna beloppen avseende mervärdesskatt till Skatteverket. Därefter har Skatteverket sänkt Mediarummets utgående mervärdesskatt och återbetalat mellanskillnaden. Varken den tid som har gått eller några andra förhållanden ger stöd för slutsatsen att Mediarummet med fog skulle ha inrättat sig efter en förmögenhetsförbättring grundad på att den utgående mervärdesskatten för tjänsterna skulle vara lägre än vad Mediarummet har uppburit från Förlagen. Det för *condictio indebiti* gällande inrättandekravet är alltså inte uppfyllt.

Slutsats

24. Slutsatsen blir att Mediarummet enligt läran om *condictio indebiti* är skyldigt att till Norstedts betala tillbaka skillnaden mellan den fakturerade mervärdesskatten och den mervärdesskatt som Förlagen hade skyldighet att betala till Mediarummet.

25. Den av tingsrätten ställda frågan ska besvaras i enlighet med detta.

26. Det saknas med denna slutsats anledning för Högsta domstolen att gå vidare med en prövning av vad Norstedts i övrigt har anfört.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Gudmund Toijer, Martin Borgeke och Svante O. Johansson (referent)

Föredragande justitiesekreterare: Emilie Strömberg